

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2022 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Małgorzata Jarząbek

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 24 marca 2022 r.

w Warszawie

sprawy (...) Oddział w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania (...) Oddział w W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

z dnia 10 maja 2019 r. znak (...)

1. umarza postępowanie w zakresie, w jakim zaskarżona decyzja została zmieniona na mocy decyzji z dnia 8 lipca 2019r. znak (...),
2. oddala odwołanie w pozostałym zakresie.

UZASADNIENIE

(...) Oddział w W. w dniu 14 czerwca 2019 r. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z 10 maja 2019 r. Odwołująca zarzuciła skarżonej decyzji naruszenie przepisów postępowania: 1) art. 7 k.p.a., art. 77 § 1 k.p.a., art. 80 k.p.a. poprzez niezebraenie wszystkich dowodów w niniejszej sprawie oraz brak wszechstronnego i wyczerpującego rozpatrzenia sprawy z pominięciem oceny całokształtu materiału dowodowego pod kątem czy wskazana przez organ okoliczność została udowodniona, a ponadto zaniechanie przez organ podjęcia wszelkich czynności niezbędnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli, co doprowadziło do błędnego rozstrzygnięcia wskazującego na odpowiedzialność skarżącej, w sytuacji gdy prawidłowo zebrany i oceniony materiał dowodowy nie pozwalał na takie rozstrzygnięcie, 2) art. 107 k.p.a. poprzez brak wskazania okoliczności, które organ uznał za udowodnione, dowodów na których się oparł oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a także brak uzasadnienia prawnego, w szczególności w stosunku do okoliczności uznania przez organ rentowy winy skarżącego, stanowiącej de facto podstawę odpowiedzialności z art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Ponadto odwołująca zarzuciła ZUS naruszenie przepisów prawa materialnego: 3) art. 84 ust. 2 pkt 2 w zw. z art. 84 ust. 6 ustawy systemowej poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i nałożenie na (...), jako płatnikowi składek, obowiązku zwrotu świadczeń nienależnie wypłaconych, w sytuacji gdy w sprawie nie zostało wykazane, że świadczenie wypłacone J. M. (1) było nienależne z uwagi na brak okoliczności wskazujących, że (...) złożyła nieprawdziwe zeznania lub fałszywe dokumenty albo w inny sposób świadomie wprowadził organ rentowy w błąd, a tylko taka okoliczność mogłaby stanowić podstawę obowiązku zwrotu nienależnie wypłaconego przez ZUS świadczenia, 4) art. 84 ust. 3 ustawy systemowej poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie obowiązku zwrotu rzekomo

nienależnie wypłaconego świadczenia za okres od 2 czerwca 2010 r. do 30 kwietnia 2019 r., tj. za okres przeszło 9 lat, w sytuacji gdy prawidłowe zastosowanie powołanego przepisu w niniejszej sytuacji dopuszcza domaganie się zwrotu nienależnego świadczenia wyłącznie za okres nie dłuższy niż ostatnie 3 lata. Odwołująca wniosła o uchylenie skarżonej decyzji i umorzenie postępowania w sprawie oraz o zasądzenie od organu kosztów postępowania wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu odwołania, a także w dalszym toku postępowania (...) wskazała, że nałożenie odpowiedzialności za wypłatę nienależnego świadczenia na płatnika składek uzależnione jest od wykazania jego winy, zaś organ rentowy zaniechał poszukiwania dowodów na okoliczność winy skarżącej i założył, że (...) podała nieprawdziwe informacje, a zatem zastosował sprzeczne z porządkiem prawnym domniemanie winy. Odwołująca podniosła, że w skarżonej decyzji organ rentowy odniósł się do materiału dowodowego jedynie poprzez stwierdzenie, że okres urlopu wychowawczego zainteresowanej wynikający z listy płac jest inny niż wynika to ze świadectwa pracy. Skarżąca stoi jednak na stanowisku, że na podstawie wymienionych dokumentów brak jest możliwości ustalenia, że urlop wychowawczy J. M. (2) rozpoczął się 1 grudnia 1984 r. (...) zgodnie z obowiązującymi przepisami przechowuje dokumenty osobowe jako następcą prawny byłego pracodawcy J. M. (2) (...) w G., jednak nie ponosi odpowiedzialności za to, że są one niekompletne i nie zawierają pierwotnego wniosku o udzielenie urlopu wychowawczego, tak jak nie ponosi odpowiedzialności za błędne wskazanie w świadectwie pracy okresu urlopu wychowawczego. Odwołująca podniosła dodatkowo, że nawet w sytuacji, gdyby ZUS ustalił jej winę, to bezprawnie naliczył obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń za okres 9 lat, bowiem stosownie do art. 84 ust. 3 ustawy systemowej nie można żądać zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres dłuższy niż ostatnie 3 lata, a zatem najdalsze nienależne świadczenia wypłacone J. M. (2), których mógłby się domagać organ rentowy, to wypłacone od 30 kwietnia 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. (odwołanie k. 2-6 a.s., stanowiska: z 2.10.2019 r. k. 105-108 a.s., z 6.08.2021 r. k. 155 a.s.).

Organ rentowy w sporządzonej 9 lipca 2019 r. odpowiedzi na odwołanie wniosł o jego oddalenie oraz częściowo o umorzenie postępowania, wobec wydania decyzji z 8 lipca 2019 r. Uzasadniając swoje stanowisko, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wskazał, że dokonując w 2003 roku ustalenia kapitału początkowego dla J. M. (2) opierał się na wydanym przez (...) w G. świadectwie pracy, w którym wskazano, że ubezpieczona przebywała na urlopie wychowawczym od 13 listopada 2016 r. do 14 czerwca 1988 r. i okres ten został uwzględniony jako nieskładkowy. W dniu 15 stycznia 2019 r. zainteresowana złożyła wniosek o przeliczenie emerytury, załączając kartę wynagrodzeń, z której wynikało, że od 1 grudnia 1984 r. do 14 czerwca 1988 r. nie pobierała wynagrodzenia, a 8 marca 2019 r. – oświadczenie, że przebywała na urlopie wychowawczym w okresie od grudnia 1984 r. do listopada 1985 r. (ponad okres wskazany w świadectwie pracy). Skutkowało to dokonaniem przez ZUS w decyzji z 26 kwietnia 2019 r. zmniejszenia emerytury J. M. (2), a także wydaniem skarżonej decyzji. Organ rentowy przywołał treść art. 84 ust. 6 ustawy systemowej oraz pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z 24 stycznia 2013 r. sygn. akt III AUa 1125/12, zgodnie z którym, skoro w art. 84 ust. 6 ustawy systemowej, dającym możliwość do obciążenia płatnika składek zwrotem nienależnie wypłaconego świadczenia, znajduje się odesłanie do ust. 1 (stanowiącego o obowiązku zwrotu świadczeń), a nie zawarto tam odesłania do ust. 3, który przewiduje ramy czasowe świadczeń, które podlegają zwrotowi, to określone w ust. 3 normy czasowe dotyczą jedynie zwrotu świadczeń przez odbiorców nienależnie pobranych świadczeń (odpowiedź na odwołanie k. 13-14 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

J. M. (2) urodziła się (...) W okresie od 26 czerwca 1980 r. do 14 czerwca 1988 r. ubezpieczona była zatrudniona w (...) w G. na stanowiskach stażystki w dziale finansowym od 26 czerwca do 30 września 1980 r. i księgowej od 1 października 1980 r. do 14 czerwca 1988 r. Ubezpieczona w dniu (...) urodziła syna P. M.. Po wykorzystaniu okresu urlopu macierzyńskiego (do września 1984 r.) i zaległego urlopu wypoczynkowego, od 1 grudnia 1984 r. przebywała na urlopie wychowawczym – począwszy od tej daty zainteresowana nie pobierała wynagrodzenia, lecz zasiłek rodzicielski w wysokości 1300 zł. W ocenie pracownika, dokonanej w 1984 r. oznaczono, że J. M. (2) nie zapoznała się z oceną, ponieważ przebywa na urlopie wychowawczym. W październiku 1987 r. J. M. (2) zwróciła się do pracodawcy o przedłużenie urlopu wychowawczego z uwagi na opóźnienie rozwoju mowy syna – początkowo odmówiono przedłużenia umowy, jednak w opinii prawnej z 10 listopada 1987 r. wskazano, że wobec przedłożenia

przez pracownicę zaświadczenia o opóźnieniu dziecka w rozwoju umysłowym, pracodawca jest zobowiązany do przedłużenia urlopu. Zainteresowana rozwiązała umowę o pracę za porozumieniem stron z dniem 14 czerwca 1988 r. W świadectwie pracy wydanym 8 czerwca 1988 r. wskazano, że J. M. (2) przebywała na urlopie wychowawczym od 13 listopada 1986 r. do 14 czerwca 1988 r. (świadectwo pracy k. 3 a.k.p., ewidencja uposażeń za 1984 r. k. 38 a.s., wniosek o przedłużenie urlopu wychowawczego k. 52 a.s., opinia prawna z 10.11.1987 r. k. 52v, ocena pracownika k. 67-68 a.s.).

Decyzją z 16 marca 2005 r. znak: (...) (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. dokonał ponownego ustalenia kapitału początkowego, w której uwzględniono okres zatrudnienia J. M. (2) w (...) w G.: od 26 czerwca 1980 r. do 12 listopada 1986 r. jako okres składkowy i od 13 listopada 1986 r. do 14 czerwca 1988 r. jako nieskładkowe. Kapitał początkowy dla zainteresowanej na 1 stycznia 1999 r. wyniósł 110 441,87 zł (decyzja z 16.03.2005 r. k. 30 a.k.p.).

Począwszy od 2 czerwca 2010 r. J. M. (2) pobierała rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy, a od 1 listopada 2011 r. – z tytułu całkowitej niezdolności do pracy (decyzje: z 15.09.2010 r. k. 62-63 a.r., z 25.01.2012 r. k. 73-74 a.r., z 27.02.2013 r. k. 112 a.r., z 11.04.2014 r. k. 117 a.r.).

W dniu 4 października 2018 r. ubezpieczona złożyła wniosek o emeryturę. Z uwagi na wejście w życie w 2015 r. nowelizacji ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, rozpoznanie wniosku o emeryturę Zakład Ubezpieczeń Społecznych poprzedził wydaniem 8 listopada 2018 r. decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia kapitału początkowego dla J. M. (2) znak: (...) (...). Obliczony na 1 stycznia 1999 r. kapitał początkowy wyniósł 113 037,65 zł. Następnie 9 listopada 2018 r. organ rentowy wydał decyzję znak: (...) o przyznaniu J. M. (2) emerytury od 1 października 2018 r. w wysokości 2 399,50 zł brutto miesięcznie (decyzja z 8.11.2018 r. – nienumerowane karty a.k.p., decyzja z 9.11.2018 r. k. 7 a.e.).

Po otrzymaniu powyższych decyzji, w dniu 15 stycznia 2019 r. J. M. (2) przedłożyła w ZUS zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu (druk ERP-7) wydane przez (...) w G., z prośbą o ponowne przeliczenie kapitału początkowego i emerytury i wybranie wersji najkorzystniejszej. W przedłożonym zaświadczeniu (...)7, wydanym 18 grudnia 2018 r. przez (...) – następcę prawnego (...) w G. – wskazano, że w okresie od 13 listopada 1986r. do 14 czerwca 1988 r. ubezpieczona korzystała urlopu wychowawczego/urlopu bezpłatnego na wychowywanie dziecka – P., urodzonego (...) W zaświadczeniu wyszczególniono kwoty wynagrodzenia oraz pozostałych świadczeń wypłaconych ubezpieczonej w latach 1980-1986, w tym w 1984 r.: wynagrodzenie ubezpieczonej wyniosło 43 171,00 zł, świadczenia (w tym zasiłek macierzyński) – 13 440,00 zł. Wskazano ponadto, że w latach 1981-1986 J. M. (2) wypłacano rekompensatę. Ubezpieczona wraz z wnioskiem złożyła ponadto ewidencję uposażeń za 1984 r., z którego wynika, że w grudniu 1984 r., a także przez cały 1985 r. i 1986 r. nie pobierała wynagrodzenia zasadniczego za pracę, lecz zasiłki rodzicielskie (zaświadczenie ERP-7 k. 10-11 a.e., ewidencje uposażeń k. 12-14 a.e.).

Pismem z 20 lutego 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. poinformował odwołującą, że na podstawie przedłożonych dokumentów nie może dokonać przeliczenia emerytury odwołującej, ponieważ brakuje w nich szczegółowych informacji o okresie zatrudnienia odwołującej od 20 czerwca 1984 r. do 12 listopada 1986 r., w związku z czym zobowiązał odwołującą do złożenia dodatkowych dowodów. J. M. (2) pismem z 6 marca 2019 r. poinformowała, że po urodzeniu (...) syna P. wykorzystywała urlop macierzyński, wypoczynkowy, a następnie od grudnia 1984 r. do 12 listopada 1986 r. korzystała z urlopu wychowawczego. Następnie pismem z 7 marca 2019 r. ubezpieczona poinformowała, że przypomniała sobie, iż na urlopie wychowawczym przebywała od grudnia 1984 r. do końca listopada 1985 r. (wezwanie z 20.02.2019 r. k. 16 a.e., pisma J. M. (2) z 6.03.2019 r. k. 18 a.e., z 7.03.2019 r. k. 20 a.e.).

Dodatkowo, pismem z 8 marca 2019 r. J. M. (2) poinformowała ZUS, że przedłużenie urlopu wychowawczego na opiekę nad synem P. wynikało z choroby dziecka, które wymagał indywidualnej opieki matki. Po nadesłaniu przez (...) dostępnej dokumentacji syna ubezpieczonej, w dniu 12 kwietnia 2019 r. lekarz orzecznik ZUS wydał opinię lekarską, w której ocenił, że w okresie, o uwzględnienie którego zwraca się J. M. (2), jej syn P. M. spełniał warunki do przyznania zasiłku pielęgnacyjnego (opinia lekarska – nienumerowane akta lekarskie ZUS).

Po uzyskaniu powyższych dokumentów, organ rentowy decyzją z 15 kwietnia 2019 r. znak: (...) (...) dokonał ponownego ustalenia kapitału początkowego zainteresowanej, obliczając go na 1 stycznia 1999 r. w kwocie 112 717,88 zł. W konsekwencji, decyzją z 26 kwietnia 2019 r. znak: (...) organ rentowy dokonał przeliczenia emerytury J. M. (2), ustalając jej wysokość na 2 394,63 zł brutto. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że na podstawie przedłożonych przez ubezpieczoną dodatkowych dokumentów przeliczono kapitał początkowy i emeryturę, która uległa zmniejszeniu. Zamiast okresu urlopu wychowawczego od 13 listopada 1986 r. do 14 czerwca 1988 r., który był wykazany w świadectwie pracy z 8 czerwca 1988 r., ZUS uwzględnił okres od 1 grudnia 1984 r. do 14 czerwca 1988 r. zgodnie z zaświadczeniem o zatrudnieniu i wynagrodzeniu z 18 grudnia 2018 r. oraz opinię lekarską z 12 kwietnia 2019 r. (decyzja z 15.04.2019 r. – nienumerowane karty a.k.p., decyzja z 26.04.2019 r. k. 21 a.e.).

Skarżoną decyzją z 10 maja 2019 r. znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. stwierdził, że J. M. (2) wypłacono w zawyżonej wysokości rentę z tytułu niezdolności do pracy i emeryturę za okres od 2 czerwca 2010 r. do 30 kwietnia 2019 r. w łącznej kwocie 4 382,63 zł i zobowiązał (...) do zwrotu nienależnie pobranej renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 2 czerwca 2010 r. do 30 września 2018 r. oraz emerytury za okres od 1 października 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r. w kwocie 4 382,63 zł i odsetek za okres od 22 września 2010 r. do 10 maja 2019 r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 1 689,23 zł. Łącznie kwotę do zwrotu ustalono w wysokości 6 071,86 zł. W decyzji wskazano, że obciążenie płatnika składek obowiązkiem zwrotu należności wynika z tego, że zostały one niesłusznie wypłacone ubezpieczonej w wyniku błędnie podanego okresu urlopu wychowawczego – w świadectwie pracy z 8 czerwca 1988 r. wskazano bowiem okres urlopu wychowawczego od 13 listopada 1986 r. do 14 czerwca 1988 r., natomiast na podstawie przedstawionych list płac dołączonych do wniosku z 15 stycznia 2019 r. ustalono, że J. M. (2) przebywała na urlopie wychowawczym w orkesie od 1 grudnia 1984 r. do 14 czerwca 1988 r. (decyzja z 10.05.2019 r. k. 23 a.e.).

Decyzją z 8 lipca 2019 r. znak: (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. zmienił decyzję z 10 maja 2019 r. w zakresie dotyczącym odsetek, zobowiązując (...) do zwrotu nienależnie pobranej renty z tytułu niezdolności do pracy za okres od 2 czerwca 2010 r. do 30 września 2018 r. oraz emerytury za okres od 1 października 2018 r. do 30 kwietnia 2019 r. w kwocie 4 382,63 zł. Do zwrotu przypada kwota 4 382,63 zł (decyzja z 8.07.2019 r. – nienumerowane a.e.).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie ww. dowodów z dokumentów. Dowodów tych żadna ze stron nie kwestionowała, a Sąd z urzędu nie znalazł podstaw do tego, aby odmówić im wiarygodności i mocy dowodowej. Ponadto, przedłożone dowody z dokumentów stanowiły materiał wystarczający do wydania wyroku w sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Na wstępie należy zważyć, że zgodnie z art. 15zsz² ustawy z dnia 2 marca 2020r.

o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...)19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2020 poz. 1842) jeżeli w sprawie rozpoznawanej według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości, sąd może zamknąć rozprawę i wydać orzeczenie na posiedzeniu niejawnym po uprzednim odebraniu od stron lub uczestników postępowania stanowisk na piśmie. W niniejszym postępowaniu, wobec przeprowadzenia postępowania dowodowego, należało wydać wyrok na posiedzeniu niejawnym, czemu strony się nie sprzeciwiały.

Zgodnie z art. 477¹³ § 1 k.p.c. zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji lub wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności zaskarżonego orzeczenia przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd – przez wydanie decyzji lub orzeczenia uwzględniającego w całości lub w części żądanie strony – powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części. Poza tym zmiana lub wykonanie decyzji lub orzeczenia nie ma wpływu na bieg sprawy.

W orzecznictwie wskazuje się, że powyższy przepis ma jednoznaczne brzmienie, z którego nie da się wyprowadzić wniosku, że chodzi w nim wyłącznie o zmianę przez organ rentowy zaskarżonej decyzji w drodze wydania decyzji zmieniającej. Zmiana ta może nastąpić przez wydanie – stosownie do okoliczności danej sprawy – każdej decyzji,

byleby tylko jej skutkiem było uwzględnienie w całości lub w części żądania strony objętego przedmiotem zaskarżonej decyzji (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25.01.2012 r., II UK 225/11). Wskazana w art. 477¹³ k.p.c. „zmiana zaskarżonej decyzji” nie musi polegać na wydaniu nowej decyzji zmieniającej zaskarżoną, ale na wydaniu takiej decyzji, której skutkiem jest uwzględnienie w całości lub w części żądania strony objętego przedmiotem zaskarżonej decyzji. Nie będzie to więc wprost decyzja zmieniająca, lecz również decyzja anulująca decyzję wcześniejszą, byleby wynikało z niej, że rozstrzyga o przedmiocie tej wcześniejszej decyzji i to zgodnie z żądaniem odwołania (por. orzeczenia: Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 27.02.2013r., III AUa 910/12, z 24.06.2015r., III AUa 246/15 oraz Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 5.09.2013r., III AUa 1432/12).

Powyżej opisana sytuacja miała miejsce w przypadku wydania decyzji z dnia 8 lipca 2019 r., na mocy której ZUS zmienił skarżoną decyzję z 10 maja 2019 r. ustalając, że (...) ma obowiązek zwrotu jedynie kwoty nadpłaconych J. M. (2) świadczeń, bez naliczenia odsetek, dlatego też w tym zakresie należało umorzyć postępowanie, o czym Sąd orzekł na podstawie art. 477¹³ § 1 k.p.c. w pkt 1 wyroku.

W pozostałym zakresie odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Spór w rozpatrywanej sprawie koncentrował się wokół odpowiedzialności (...) w związku z pobraniem przez J. M. (2) nienależnych świadczeń rentowych i emerytalnych obliczonych błędnie przez organ rentowy w oparciu o nieprawidłowe informacje wynikające z dokumentów dołączonych do wniosku o ustalenie kapitału początkowego. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stanął na stanowisku, zgodnie z którym do błędnego wyliczenia wysokości świadczeń przysługujących zainteresowanej doszło na skutek wydania w dniu 8 czerwca 1988 r. przez (...) w G. nierzetelnego świadectwa pracy, w którym nieprawidłowo wskazano okres urlopu wychowawczego, z którego zainteresowana korzystała w okresie zatrudnienia w ww. przedsiębiorstwie, tj. poprzez wskazanie okresu od 13 listopada 1986 r. do 14 czerwca 1988 r., a w rzeczywistości ubezpieczona przebywała na urlopie wychowawczym od 1 grudnia 1984 r. do 14 czerwca 1988 r. Te nierzetelne informacje uniemożliwiły organowi rentowemu obliczenie świadczenia emerytalnego zgodnie ze stanem faktycznym i w takiej sytuacji (...), jako następcą prawnym (...) w G., ponosi odpowiedzialność za nieprawidłowe wystawienie świadectwa pracy, a w konsekwencji za wypłatę zainteresowanej świadczenia w nienależnej wysokości. Z tej przyczyny jest też zobowiązana do zwrotu różnicy pomiędzy błędnie wyliczoną kwotą świadczenia a kwotą świadczenia faktycznie zainteresowanej przysługującą.

Zgodnie z treścią art. 84 ust. 1 zd. 1 ustawy z dnia 13 października 1988 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz. U. z 2021 r. poz. 423 z późn. zm., dalej ustawa systemowa), osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Odsetki, z zastrzeżeniem ust. 1a, są naliczane od dnia następującego po dniu wypłaty świadczenia do dnia spłaty. Za świadczenie nienależne uważa się m.in. świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej).

Z treści art. 84 ust. 6 ustawy systemowej wynika, że jeżeli pobranie nienależnych świadczeń zostało spowodowane przekazaniem przez płatnika składek lub inny podmiot nieprawdziwych danych mających wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość, obowiązek zwrotu tych świadczeń wraz z odsetkami, o których mowa w ust. 1, obciąża odpowiednio płatnika składek lub inny podmiot.

Zatem przepis art. 84 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi podstawę prawną do żądania zwrotu wypłaconych świadczeń od płatnika składek, który nie pobierał świadczenia. Wymieniony przepis dotyczy sytuacji, gdy świadczenie z ubezpieczenia społecznego pobrała osoba wymieniona w art. 84 ust. 1 tej ustawy na skutek przekazania przez płatnika składek lub inny podmiot nieprawdziwych danych mających wpływ na prawo i wysokość świadczeń. Dokonując wykładni art. 84 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 września 2014 r., II UK 570/13 (OSNP 2016 Nr 1, poz. 11) stwierdził, że przedmiotem zwrotu nienależnie pobranego świadczenia są świadczenia przyznane lub wypłacone przez organ rentowy bez podstawy prawnej z powodu

przekazania przez płatnika lub inny podmiot nieprawdziwych danych mających wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. W tym wypadku płatnik składek (pracodawca) może być obciążony zwrotem świadczenia tylko wówczas, gdy przekazał organowi rentowemu dane stanowiące podstawę przyznania świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2009 r., I UK 77/09, LEX nr 558288) oraz gdy były to dane nieprawdziwe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2000 r., II UKN 1/00, OSNAPiUS 2002 Nr 9, poz. 218). Sąd Okręgowy w pełni podziela przy tym pogląd wyrażony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym art. 84 ust. 6 ustawy systemowej wykracza poza podstawową więź ubezpieczeniową i pozwala pociągnąć do odpowiedzialności podmiot, który nie pobrał nienależnego świadczenia. Na jego podstawie obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń obciąża płatnika składek poza zakresem ubezpieczeniowego pojęcia „świadczeń nienależnie pobranych”, gdyż nie polega na „zwrocie świadczeń”, lecz na wyrównaniu szkody wyrządzonej przez spowodowanie wypłacenia przez organ ubezpieczeń społecznych świadczeń, osobie, której się nie należały (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 24.01.2017 r., I UK 36/16, LEX nr 2237288 i z 31.01.2018 r., II UK 672/16, LEX nr 2449290, postanowienie Sądu Najwyższego z 4.06.2019 r., III UK 158/18, LEX nr 2690372).

Dostarczony przez strony materiał dowodowy prowadził do potwierdzenia dokonanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. ustaleń, że J. M. (2) przebywała na urlopie wychowawczym od 1 grudnia 1984 r. Wprawdzie akta osobowe ubezpieczonej są niekompletne i brakuje w nich m.in. wniosku o udzielenie urlopów macierzyńskiego i wychowawczego, jednakże porównanie treści dokumentów w postaci ewidencji wynagrodzeń za 1984 r., druku (...)7, oceny pracownika za 1984 r. i zestawienie ich treści z bezspornym faktem, że syn zainteresowanej P. M. urodził się (...) prowadzi do wniosku, że ustalenia organu rentowego były prawidłowe. Wbrew bowiem twierdzeniom odwołującej, nie było dowodem potwierdzającym fakt skorzystania z urlopu wychowawczego od grudnia 1984 r. oświadczenie J. M. (2), przedłożone w toku postępowania o przeliczenie emerytury, lecz dało ono kontekst, umożliwiający zinterpretowanie danych wynikających z listy płac wobec rozbieżności z informacjami zawartymi w przedłożonym uprzednio świadectwie pracy. Ewidencja wynagrodzeń J. M. (2) za 1984 r. (k. 38 a.s.) wyraźnie wskazuje na to, że w 1984 roku od stycznia do czerwca zainteresowana pobierała wynagrodzenie zasadnicze, następnie od lipca do września wyłącznie zasiłek rodzicielski, w październiku i listopadzie ponownie wynagrodzenie zasadnicze i od grudnia 1984 r. znów wyłącznie zasiłek rodzicielski. Oświadczenie ubezpieczonej było zatem zbieżne z treścią ewidencji wynagrodzeń w tym zakresie, że ubezpieczona przez całe miesiące lipiec – wrzesień 1984 r. korzystała z urlopu macierzyńskiego, następnie wykorzystwała dostępny jej urlop wypoczynkowy (z tego też względu w październiku i listopadzie pobierała wynagrodzenie) i następnie przeszła na urlop wychowawczy. W dalszej kolejności, przebywanie ubezpieczonej na urlopie wychowawczym od grudnia 1984 r. potwierdza, choć nie wprost, dokument w postaci opinii o pracowniku wydanej w 1984 r., w którym znajduje się adnotacja o tym, że J. M. (2) nie zapoznała się z oceną, ponieważ przebywa na urlopie wychowawczym. Dokument ten wprawdzie nie zawiera daty jego wydania i samodzielnie nie stanowiłby podstawy do ustalenia daty początkowej urlopu wychowawczego zainteresowanej, jednakże potwierdza informacje zawarte w liście płac za 1984 r.

Powyższe prowadziło zatem do wniosku, że wypłacenie J. M. (2) w latach 2010-2019 świadczeń rentowych i emerytalnych w zawyżonej wysokości wynikało z niezgodnego z prawdą dokumentu w postaci wydanego 8 czerwca 1988 r. przez (...) w G. świadectwa pracy. Nie była przy tym przedmiotem sporu wysokość nadpłaty świadczeń ubezpieczonej.

Należy więc wskazać, że skoro doszło do wypłacenia J. M. (2) świadczeń rentowych i emerytalnych w zawyżonej kwocie, ze względu na przedłożenie wydanego 8 czerwca 1988 r. świadectwa pracy, zawierającego nieprawdziwe dane w zakresie rozpoczęcia urlopu wychowawczego, organ rentowy w świetle art. 84 ust. 6 ustawy systemowej był uprawniony do zażądania zwrotu nienależnego świadczenia od (...), jako następcy prawnego wydawcy świadectwa pracy, tj. (...) w G..

Odwołująca kwestionowała ponadto nałożenie na nią obowiązku zwrotu nienależnie wypłaconych świadczeń z lat 2010-2019 w świetle art. 84 ust. 4 ustawy systemowej. Przepis ten stanowi, że nie można żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych za okres dłuższy niż ostatnie 12 miesięcy, jeżeli osoba pobierająca świadczenia zawiadomiła organ wypłacający świadczenia o zajściu okoliczności powodujących ustanie

prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty, a mimo to świadczenia były nadal wypłacane, a w pozostałych przypadkach - za okres dłuższy niż ostatnie 3 lata. Z treści tego przepisu nie wynika jednak, że ma on zastosowanie do płatnika składek. Także w art. 84 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie zaznaczono, że w sytuacji opisanej w tym przepisie ma zastosowanie ust. 3. Gdyby faktycznie miał zastosowanie ten przepis (art. 84 ust. 3), to wynikałoby to jednoznacznie z treści art. 84 ust. 6 przez zaznaczenie, że stosuje się art. 84 ust. 6 z uwzględnieniem ust. 3 (vide art. 84 ust. 1). Co więcej art. 84 ust. 6 odnosi się wyraźnie jedynie do ust. 1 (obowiązek zwrotu tych świadczeń wraz z odsetkami, o których mowa w ust. 1). Prowadzi to do wniosku, że określone normy czasowe wynikające z art. 84 ust. 3 ustawy systemowej obejmują jedynie osoby, które pobrały nienależne świadczenia, a nie odnoszą się do płatników składek. Stanowisko Sądu jest zgodne ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego w Lublinie wyrażonym w wyroku z dnia 24 stycznia 2013 r. w sprawie o sygn. akt III AUa 1125/12 (LEX nr 1264374), które Sąd Okręgowy podziela w całości i przyjmuje je również za własne.

Końcowo, w odniesieniu do zarzutów naruszenia przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego oraz wniosku o uchylenie zaskarżonej decyzji podkreślić przede wszystkim należy, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie sądowe nie stanowi prostej kontynuacji postępowania administracyjnego, bowiem tylko w wyjątkowych wypadkach kontrola sądowa decyzji organu rentowego przeprowadzana jest przez pryzmat przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Zasadę posiłkowego stosowania Kodeksu postępowania administracyjnego w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych wyrażono w art. 180 k.p.a. Zgodnie z art. 180 § 1 k.p.a. w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się przepisy Kodeksu, chyba że przepisy dotyczące ubezpieczeń ustalają odmienne zasady postępowania w tych sprawach.

Jak stanowi art. 181 k.p.a., organy odwoławcze właściwe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych określają przepisy odrębne. Do postępowania przed tymi organami stosuje się odpowiednio przepis art. 180 § 1 k.p.a. Treść tego przepisu z jednej strony oznacza przyznanie pierwszeństwa w sprawach z ubezpieczeń społecznych przepisom szczególnym, z drugiej zaś wskazuje, że postępowanie odwoławcze toczy się poprzez zastosowanie art. 83 ust. 2 ustawy systemowej na zasadach i w trybie określonym w Kodeksie postępowania cywilnego. Jednoznacznie zatem wynika z przytoczonych regulacji, że w wymienionych sprawach pierwszeństwo w zastosowaniu mają przepisy szczególne, natomiast przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego stosuje się wtedy, gdy określonej kwestii nie normują przepisy szczególne. Przepis art. 1 k.p.c. zawiera definicję sprawy cywilnej, która jest sprawą wynikającą ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz z prawa pracy. W rozumieniu tego przepisu sprawami cywilnymi są również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, a więc sprawy, w których wniesiono odwołanie od decyzji organów rentowych, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Od momentu wniesienia odwołania do sądu rozpoznawana sprawa staje się sprawą cywilną, podlegającą rozstrzygnięciu wedle reguł właściwych dla tej kategorii. Odwołanie pełni rolę pozwu (wyrok Sądu Najwyższego z 19.06.1998 r., sygn. akt II UKN 105/98).

Zasadność odwołania ocenia się na podstawie właściwych przepisów prawa materialnego. Postępowanie sądowe, w tym w sprawach z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych, skupia się zatem na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych, spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że sąd ubezpieczeń społecznych – jako sąd powszechny – może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania (uchwały Sądu Najwyższego z 21.11.1980 r., sygn. akt III CZP 43/80, z 27.11.1984 r., sygn. akt III CZP 70/84 oraz z 21.09.1984 r., sygn. akt III CZP 53/84). Stwierdzenie takiej wady następuje jednak tylko dla celów postępowania cywilnego i ze skutkami dla tego tylko postępowania. Należy zatem wskazać, że zarzuty odwołującej, dotyczące naruszenia przez organ rentowy przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego nie pozwalały na uchylenie skarżonej decyzji ze względów formalnych, w związku z czym nie mogły stanowić podstawy do uwzględnienia odwołania.

Zaznaczyć w tym miejscu wymaga, że żądanie (...) zawarte w odwołaniu od decyzji z 10 maja 2019 r. oraz w piśmie procesowym z 6 sierpnia 2021 r., tj. żądanie uchylenia decyzji nie mogło zostać uwzględnione. Sposób możliwego

rozstrzygnięcia Sądu został określony w art. 477¹⁴ k.p.c. – z przepisu tego wynika, że wskutek merytorycznego rozpoznania odwołania, Sąd może oddalić odwołanie (§ 1) lub je uwzględnić, zmieniając skarżoną decyzję (§ 2). Możliwość uchylecia skarżonej decyzji została dodana w § 2¹ i dotyczy ściśle określonych wypadków, tj. gdy skarżona decyzja nakłada na ubezpieczonego zobowiązanie, ustala wymiar zobowiązania lub obniża świadczenie i została wydana z rażącym naruszeniem prawa. Jak już wskazano powyżej, odwołująca nie udowodniła, aby przy wydaniu skarżonych decyzji organ rentowy naruszył przepisy ustawy systemowej, a tym bardziej, aby to naruszenie miało charakter rażący.

Mając na względzie powyższe okoliczności Sąd Okręgowy oddalił odwołanie, o czym na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł w punkcie 2 sentencji wyroku.